

УДК 72.012:721

ЛІНІЙНІ ЛАНДШАФТНІ ОБ'ЄКТИ ЯК ВАЖЛИВІ ЕЛЕМЕНТИ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ МІСТА

ШЕВЧЕНКО Людмила¹

Ключові слова

лінійний ландшафтний
об'єкт, просторове
планування, екологічний
каркас, безперервність

Анотація

Підняті питання важливості включення екологічного аспекту в просторове планування міста. Представлено екологічний каркас як дієве рішення у формуванні якісних взаємин між природним середовищем та урбанізованим ландшафтним простором. Окреслено роль лінійних ландшафтних об'єктів в його структурі та просторовому плануванні міста.

24 липня 2021 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель». Згідно нього територіальні громади отримали новий інструмент управління територією – комплексний план просторового розвитку території, що є одночасно і містобудівною документацією на місцевому рівні, і документацією із землеустрою. Серед головних його функцій є визначення планувальної організації та функціонального призначення території, основних принципів і напрямів формування єдиної системи громадського обслуговування населення, дорожньої мережі, інженерно-транспортної інфраструктури, інженерної підготовки і благоустрою, цивільного захисту території та населення від небезпечних природних і техногенних процесів, охорона земель та інших компонентів навколишнього природного середовища, формування екомережі, охорона і збереження культурної спадщини та традиційного характеру середовища населених пунктів [1]. Закономірно, що збереження природного середовища та заходи, спрямовані на це, є стратегічним елементом комплексного плану просторового розвитку території. Як підкреслив В. Вадімов, «природно-ландшафтна складова є важливим елементом просторового планування територій на різних територіальних рівнях від загальнодержавного, регіонального до локального, на рівні окремих міст» [2, с. 47]. Тож мова піде саме про локальний рівень просторового планування.

У свій час давньогрецький учений Арістотель зауважив, що «місто повинно бути побудоване таким чином, щоб забезпечити своїм мешканцям безпеку та щастя» [3, с.166]. Ці ключові слова стають вельми актуальними у наш час, коли міста все більше перетворюються у великі урбанізовані «механізми» з нагромадженими спорудами, штучними елементами, перенасичені активністю, шумом, нескінченими потоками машин та людей. У сучасних міст все менше місця залишається для свіжого повітря, зелені, водойм, відкритих просторів. Чи є людина щасливою, мешкаючи у таких містах? У людини на підсвідомому рівні закладений зв'язок з природним середовищем будь-якої якості – міста в цілому, його району, окремого кварталу чи певної конкретної ландшафтної ділянки.

¹ Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», доцент кафедри архітектури будівель та дизайну, к. арх., доцент, ORCID: 0000-0001-6840-8406, e-mail: Ls.shevchenko@ukr.net

Все більше учених переконується, що лише вивчаючи взаємозв'язок природних явищ та життя людини можна запроєктувати для нього відповідне гармонійне фізичне середовище. Сучасне середовище існування людини являє собою тіх між природою, урбанізованим інформаційним простором, передовими інноваційними технологіями, елементами дизайну. Ландшафтно-містобудівні рішення, засновані на грамотній співпраці перерахованих складових, забезпечують створення гармонійного екологічно й естетично привабливого середовища міста, відповідно до ідеології екологічного урбанізму. Суворі цегляні й бетонні стіни будівель, замощені горизонтальні поверхні, скляні й віддзеркалювальні вертикальні елементи повинні бути приємними «сусідами» для відкритих паркових просторів, скверів, набережних з водними артеріями, алей-променадів з декоративно квітучими рослинами та інших озелених територій міста. Як засвідчив у свій час відомий ландшафтний архітектор Дж. Саймондс «такі міські простори, як оазиси, здатні перетворити місто в абсолютно новий ландшафт, який дійсно стане привабливим, освіжаючим середовищем» [3, с.166].

Одним із дієвих рішень у формуванні якісних взаємин між природним середовищем та урбанізованими ландшафтними просторами є екологічний каркас, в основі якого лежить відновлення просторової безперервності природного каркасу території. Тобто, створення системи «зелених зв'язків». Ключовими завданнями формування такої системи є:

- включення природних територій, що потребують охорони;
- збереження існуючих ландшафтів та втрачених, які потребують реабілітації;
- вияв у містах лінійних ландшафтних об'єктів, зелених клинів;
- розвиток системи внутрішньо квартального озеленення;
- збереження існуючих та створення нових озелених територій загального користування.

Одними із таких міських озелених територій загального користування є лінійні ландшафтні об'єкти, які пронизують місто у різних напрямках, утворюючи відносно вузькі але протяжні смуги зелених насаджень [4]. Вони окільцюють окремі ділянки міста як зелені захисні бар'єри, оточують водні артерії міста, зберігаючи атмосферу та гармонію природного середовища. У сукупності вони є складовою системи озелених територій міста, яка об'єднує їх композиційно, архітектурно-планувально і забезпечує соціально-функціональні потреби людей у повсякденному відпочинку, направляє до вагомих міських громадських об'єктів, лісопаркових та прибережних смуг, згуртовує їх на спільній території.

У певні періоди розвитку теоретичних концепцій в містобудуванні науковці намагалися віднайти баланс між штучним і природним у містах, створити місто майбутнього, комфортне для його мешканців. Давньогрецький філософ Платон у своїх трактатах описував ідеальне суспільство в тісному взаємозв'язку всього живого з оточуючим середовищем на прикладі міста-держави на острові Атлантида. Детальний опис дає право припустити розміщення відкритих просторів вузькими кільцями, між забудованими територіями. Через багато століть подібні ідеї лягли в основу італійських ідеальних міст-фортець XV-XVI ст.ст. Такі пропозиції акумулювалися у концепції «місто-сад» Е. Говарда; ідеального індустріального міста Т. Гарніє; концепції створення лінійних міст А. Сорія-і-Мата, А. Мілютіна, О. Ладовського, І. Леонідова; кільцевому розміщенні паркових територій та хрестоподібних зелених алей в ідеях Дж. Саймондса, тощо. Як бачимо, низка теоретичних концепцій ґрунтується на використанні лінійних ландшафтних просторів як зелених артерій, які пронизують місто лінійно, радіально і вздовж кілець.

Знаковим явищем у розвитку містобудівних концепцій стала реалізація плану Аберкромби та прийняття закону про нові міста (New Towns Act, 1946). В таких нових містах Великої Британії

передбачалися зелений пояс з лісовими насадженнями, відкриті зелені території для занять спортом та площі для сільськогосподарських земель [5, с. 78]. Прикладами таких рішень є проєктні пропозиції по розвитку міст Саут-Хемпшир та Норт Бакс, в яких пропонувалося впровадити широкі довгі смуги ландшафтних просторів. Цікавим є досвід інших європейських країн у формуванні міських лінійних ландшафтних просторів, в освоєнні нових територій, удосконаленні існуючих та проєктуванні нових міст. У проєктах районного планування міст Амстердама й Роттердама (Нідерланди) пропонувалася система озелених територій у вигляді довгих клинів між житловими кварталами. У проєктах нових міст Франції покладена концепція безперервності міського ландшафту для створення гармонійного міського середовища. Яскравою демонстрацією цієї концепції є проєктна пропозиція по м. Еврі, де живописні смуги зелених насаджень пронизують усе місто. Пропозиція перетворення м. Сержи-Понтуаза у курортне місто обґрунтовується не лише існуючими лісовими насадженнями, а й запропонованими лінійними зеленими смугами, які з'єднують існуючі масиви зелені. В кінці ХХ з'явилася низка проєктів міст майбутнього, дещо відмінних від попередніх. В основу проєкту реконструкції м. Афіни (Греція) покладена мережа зелених зон в його центральній частині, де на головний лінійний ландшафтний простір нанизується низка зелених плям (парків, скверів). Ідея міста «Венера» Ж. Фреска подібна до Е. Говарда: радіально-кільцева схема формує вузькі зелені кільця навколо центру. Місто Масдар (ОАЕ) живописно пронизано низкою лінійних ландшафтних просторів, які з'єднують штучні водні артерії й озеленення на його периферійних ділянках.

Висновок. Лінійні ландшафтні об'єкти є складовою частиною системи озелених територій міста. З одного боку вона визначається членуванням міста на планувальні елементи, а з іншого – обумовлює його розпланувальну структуру. Формування такої системи в містах забезпечує баланс у його містобудівній структурі, прийнятні санітарно-гігієнічні показники та естетичну складову. Безперервна система озелених територій відповідає за рівномірність розподілу внутрішньоміських відкритих ландшафтних просторів, їх зв'язок із приміськими природними об'єктами, що є підставою для формування якісного екологічного каркасу міста.

Література

- [1] Розробка комплексних планів: посібник для громад (2022). Київ, 87 с.
- [2] Вадімов В. (2019). Особливості просторового планування в умовах інтегрованого розвитку міст в Україні. Практичний коментар. Полтава, Дивосвіт, 131 с.
- Simonds J. O., *Landscape Architecture. The shaping of man's natural environment*, F.W. Dodge Corporation, New York, NY, 1961, 405 p.
- Shevchenko, L., Novoselchuk, N., & Toporkov, V. (2018). Linear landscape spaces in the planning structure of the city. *International Journal of Engineering and Technology (UAE)*, 7(3), 672-679. doi:10.14419/ijet.v7i3.2.14612.
- Марлен Пьер (1975). Новые города. Районная планировка и градостроительство. Москва, Прогресс, 255 с.

LINEAR LANDSCAPE OBJECTS AS IMPORTANT ELEMENTS OF SPATIAL CITY PLANNING

SHEVCHENKO Liudmyla

Abstract. Issues of the importance of including the ecological aspect in the city spatial planning were raised. The ecological framework is presented as an effective solution in the formation of quality relations between the natural environment and the urbanized landscape space. The role of linear landscape objects in its structure and spatial planning of the city is outlined.

Keywords: linear landscape object, spatial planning, ecological framework, continuity.